

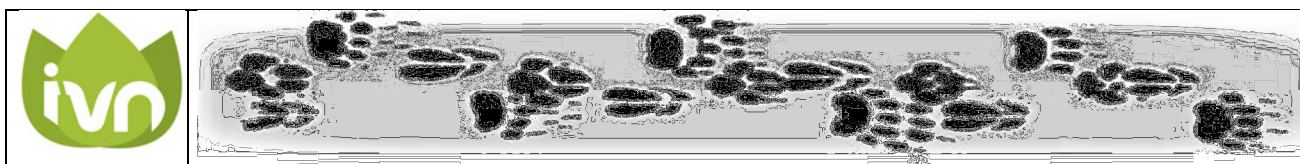
De Wissel

IVN afdeling Eijsden

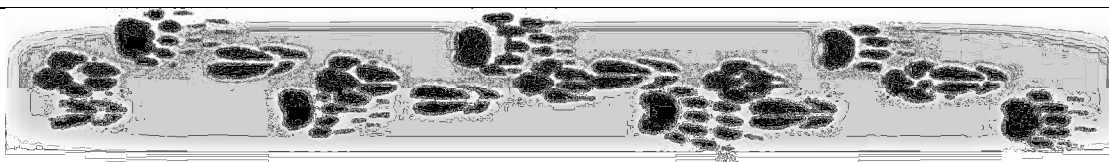
Maart 2022

Jaargang 29 nummer 1

ivn natuur
educatie

INHOUD	
<i>Inhoud</i>	2
<i>Van De Redactie</i>	3
<i>Van Het Bestuur</i>	3
Overlijden Roza Vrancken	3
Betaling contributie over het jaar 2022 (herinnering)	4
Natuurwerkdag in De Waardhoff	4
Digitalisering (herinnering)	4
<i>Viskes vange (35)</i>	5
Schildpadden ("Sjeel(d)padde")	5
De naam	6
Schildpadden als huisdier en elders in tijd en ruimte	6
Soorten waterschildpadden (in het zoete water in Nederland en aangrenzend)	7
- Moerasschildpadden (uit andere werelddelen)	7
- De Lettersierschildpad	7
- De Amerikaanse sierschildpad	8
- Andere soorten (Amerikaanse) moerasschildpadden	8
- De Bijtschildpad.	8
- De Muskusschildpad	8
- De Chinese weekschildpad.	8
- De Europese moerasschildpad	8
<i>Bijzondere Waarnemingen</i>	9
Winter 2022. Bochten en eilanden in de Maas. Nieuwjaarsvlinders en Haonekrieje. Stormschade aan bomen.	14
<i>Agenda 2022</i>	16
Het "Wandelschema" & "Korte Tour"	16
Programmaoverzicht 2022 Vogelwerkgroep excursies & bijeenkomsten	16
Werkgroep Flora werkgroep (voorheen: Bloeiende Bermen)	16
Cursussen 2022	16
<i>Bijzondere Waarnemingen</i> <i>vervolg van pagina: 15</i>	17
Waarnemingen digitaal melden	31
<i>Cursus Stadsnatuur, Lespakket Landschap</i>	31
<i>Het Bestuur</i>	32

VAN DE REDACTIE

De zon schijnt alweer enkele dagen na een, voor mijn gevoel, erg sombere winter: grijs en grijs en veel regen.

Ook de corona maatregelen zijn grotendeels opgeheven; let wel corona zelf is er nog wel degelijk. Na carnaval stijgen de besmettingsaantallen weer. We zijn er nog niet vanaf, maar leren ermee te leven.

Een dramatische oorlog in Oost-Europa vormt de nieuwe bedreiging en beheerst de kranten. Hopelijk komen partijen snel weer bij hun verstand en komt hier een einde aan.

Voor het IVN hopen we dat we in 2022 weer de draad kunnen oppakken en activiteiten op een normale manier door kunnen laten gaan. Echter, we blijven wel nog zitten met het probleem van (te) weinig actieve leden en vrijwilligers! Dit is uitgebreid aan de orde geweest in de vorige Wissel. Op de oproep om ideeën aan te dragen over hoe nu verder is maar minimaal gereageerd. Hier wordt ongetwijfeld nog op terug gekomen door het bestuur. We hopen jullie binnenkort weer te zien bij een of andere activiteit.

Tot dan, veel leesplezier!

PDB

Op de website van IVN Eijsden is regelmatig actueel nieuws te vinden. En, zoals u weet, ook de Wissel wordt daar gepubliceerd (in kleur). (www.ivn.nl/afdeling/eijsden)

VAN HET BESTUUR

Overlijden Roza Vrancken

In januari jl. bereikte ons het bericht van het overlijden van ons lid Roza Vrancken.

Roza heeft zich altijd met hart en ziel ingezet voor IVN Eijsden, o.a. als oprichter en coördinator van de werkgroep jeugd "De Woelratten", in de werkgroep wandelen en korte toer, het bestuur en vele andere zaken.

We zijn haar dankbaar voor die inzet en zullen haar altijd in dierbare herinnering houden.

We wensen de nabestaanden veel sterkte.

Peter De Bie

Betaling contributie over het jaar 2022 (herinnering)

Uit de gegevens 28 februari 2022 blijkt dat heel wat leden hun contributie over het huidige jaar 2022 nog niet betaald hebben.

Bij dezen het verzoek aan iedereen om dat na te kijken en in voorkomend geval alsnog de contributie te voldoen.

Het verschuldigde bedrag van € 11,50 kunt u overmaken op de girorekening van IVN EIJSDEN, IBAN nr. NL05 INGB 0000 927056 t.n.v. IVN Eijsden. Onder vermelding IVN 2022 + uw naam!

Nadat de afrekening per 1 april binnen is zullen die leden die dan nog niet hun contributie voldaan hebben een schriftelijke herinnering ontvangen.

Mocht u uw lidmaatschap willen beëindigen dan gaarne z.s.m. bericht aan het bestuur.

Het bestuur

Natuurwerkdag in De Waardhoff

Hierbij nodigen we jullie uit om (weer) mee te doen met de NLdoet-natuurwerkdag op zaterdag 12 maart 2022 van 9-13 uur in het natuurgebied De Waardhoff in Mesch. (Zie het overzicht van de werkzaamheden IVN-bericht in weekblad De Etalage 02.03.2022):

12 maart 2022: NLdoet-dag in Mesch

IVN Eijsden doet weer mee met de landelijke NLdoet-dag en organiseert een natuurwerkochtend in het natuurgebied "De Waardhoff" in Mesch.

Zie www.nldoet.nl project Mesch. Het thema is dit jaar Biodiversiteit.

Verzamelpaats is bij de woning Steenbergsweg 1 Mesch (Eijsden).

De woning is bereikbaar via Mesch: bij het kruispunt rechtdoor rijden (Klokkestraat) en aan einde links aanhouden over het pleintje Op Den Dries, rechts langs de monumentale boerderij en daarna links omhoog via een onverharde, holle weg, dan 1^e afslag rechts nemen (Kiezelkuilweg) tot de woning.

We beginnen om 9.00 uur en eindigen rond 13.00 uur gezellig met een lunch en drinken en een mooi uitzicht op het Belgische Voerdal. Een paar uur lekker bezig zijn in de natuur samen met anderen.

Johan Stoffer

Digitalisering (herinnering)

Indien u uw e-mail adres doorgeeft aan de secretaris kunnen we u ook tussendoor van activiteiten op de hoogte brengen. Ook De Wissel krijgt u dan, in kleur, via email binnen.

Daarom de oproep om indien je voorzien bent van een e-mailadres dit aan onze secretaris Jacques Piters door te geven. Het adres is jacques_piters@hotmail.com (let op _ streepje tussen jacques en piters!)

Het bestuur

VISKES VANGE (35)

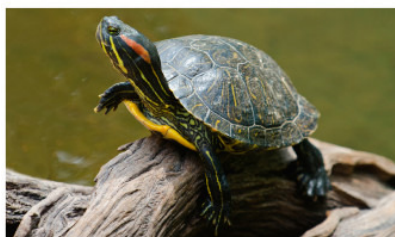

Schildpadden ("Sjeel(d)padde")

in de jaren '60 waren er fraaie natuurgidsjes in pocketformaat in omloop. Vaak waren de oorspronkelijke uitgaven in het Duits of een andere taal opgesteld. Deze werden dan vertaald naar het Nederlands en bewerkt door een bioloog of andere natuurkenner. Dit om ze toepasbaar te laten zijn op Nederland of de Benelux. Prachtige foto's stonden erin. Bij bepaalde soorten zoogdieren, vlinders, amfibieën of reptielen stond er dan: "zeer zeldzaam in Zuid-Limburg". Hazelmuis, Kleine weerschijnvlinder, Muurhagedis, Europese moerasschildpad. Dat was uitkijken dan naar zo'n zeldzaamheid, als je toevallig in Zuid-Limburg woonde. In de praktijk viel dat echter tegen. Maar ja, een Europese moerasschildpad vinden, dat zou toch wat zijn!

Als er Europese moerasschildpadden in Zuid-Limburg leefden, zo redeneerde je, dan moesten ze toch zeker wel ergens tussen Voer en Berwijn in de Caestertbeemden te vinden zijn. Dat gebied was ruig genoeg. In al die jonge jaren is ondergetekende veel waterdieren tegengekomen, tot aan een "Nuuëgenuiger" (Rivierprik) aan toe, maar schildpadden, dat was nog maar de vraag. Toch hoorde

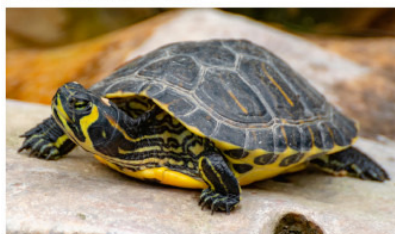
Waterschildpadden

▶ Roodwangschildpad

▶ Geelwangschildpad

▶ Geelbuikschildpad

▶ Zaagrugschildpad

▶ Europese moerasschildpad

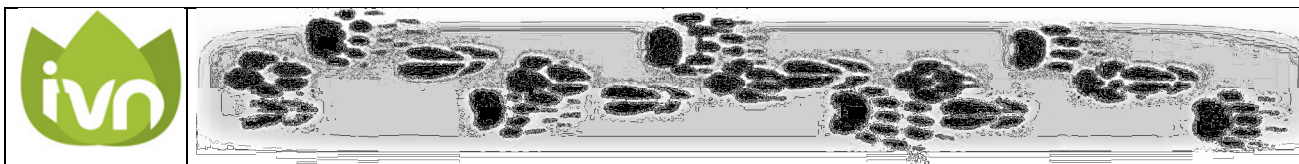
▶ Mississippi modderschildpad

▶ Muskusschildpad

▶ Bijtschildpad

je gaandeweg heel af en toe dat iemand "'n sjeelpad" had gezien of gevangen.

De naam

Bij de Nederlandse naam "schildpad" kunnen we ons allemaal wel iets voorstellen. Jacob van Maerlant schreef al in de 13e eeuw in zijn "Der Naturen Bloeme" (o.a. bekend uit een afschrift uit 1287): "sie leghet tusschen twee scaerpen schilden ende hare houet is nae die padde gedaen". Het dier was dus door 2 schilden omgeven en de kop zou op die van een pad gelijken.

Het Duitse "die Schildkröte" betekent hetzelfde, waarbij "Kröte" gelijk zal staan aan het Limburgse "Kroddel" voor "pad".

De Fransen hebben het over "la Tortue". Interessant hierbij is dat van dit woord vlindernamen zijn afgeleid. "La Petite et la Grande Tortue". De tekening van de vleugels deed blijkbaar op de een of andere manier aan schildpad(leer) denken. Bij ons zeggen we daarentegen de Kleine en de Grote vos (naar zijn Vosbruine kleur).

In het Engels spreekt men van the Turtle, mogelijk een leenwoord uit het Frans.

Schildpadden als huisdier en elders in tijd en ruimte

Soms zag je wel eens ergens een schildpad die door mensen als huisdier werd gehouden. Het betrof dan landschildpadden, zoals de Griekse landschildpad, die met blaadjes sla en andere groenten werden gevoerd. Dierlijk voedsel of brokjes konden ook worden gegeven.

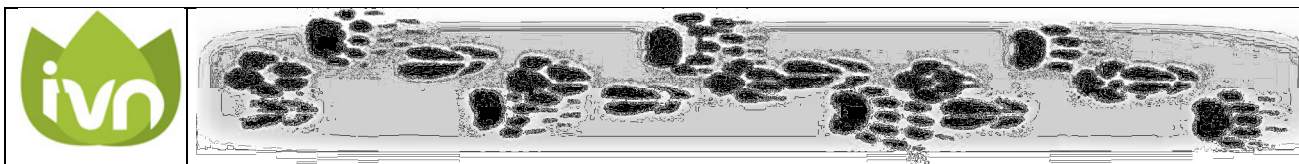
Als men zo'n dier in de natuur tegenkomt, dan is het altijd een ontsnapt of losgelaten "huisdier". Bij het huidige klimaat zullen deze dieren zich niet bij ons als soort vestigen.

Op een gegeven ogenblik kwamen de kleine Roodwangschildpadjes in de mode. Dit waren waterschildpadjes. Ze werden her en der verkocht. Hoeveel kinderen zijn er niet blij gemaakt met een bakje water met een eilandje en een plastic Palmboompje erop, waar het schildpadje dan in mocht plaatsnemen.

In het Natuurhistorisch Museum zag je een grote fossiele (Hoffmanns) reuzenschildpad uit de Krijtze. Op tv zag je de Reuzenschildpadden van de Galapagoseilanden. Dit waren grote landschildpadden. Ook zag je hoe zeeschildpadden hun eieren legden op verlaten stranden.

Daarnaast leefden er nog verhalen over oude recepten voor schildpadsoep. De soepschildpad was de Groene zeeschildpad, die sterk in aantal achteruit ging.

Zeer interessant vond je dat allemaal, maar daarmee had je nog geen inheemse Europese moerasschildpad aan de Maas gezien...

Soorten waterschildpadden (in het zoete water in Nederland en aangrenzend)

Schrijver dezes is geen specialist op dit terrein, wat betreft de soortenindeling. Ik probeer een overzicht te geven van wat ik in de literatuur en op internet vond. Specialisten zouden wellicht andere etiketten aan bepaalde soorten hangen. Daarnaast is het nog zo, dat de indelingen in de biologische soorten met de tijd kunnen wijzigen, door DNA-onderzoek.

Het komt erop neer, dat de meeste schildpadden die wij in onze zoete wateren aantreffen, moerasschildpadden zijn. Ze zijn vooral afkomstig uit Amerika en gekweekt voor de aquariumhandel en de soorten uit het Verre Oosten ook wel voor consumptie.

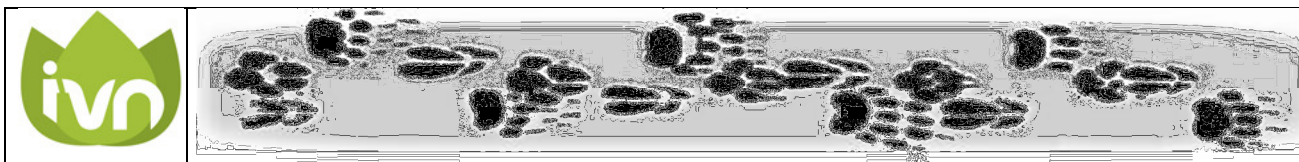
In de Eijsder Beemden komen we er heel wat tegen.

- Moerasschildpadden (uit andere werelddelen)

- De Lettersierschildpad

De Lettersierschildpad is een verzamelbegrip voor een aantal nauw verwante soorten, waaronder de Roodwangschildpad. Enkele tientallen jaren geleden werden de jonge Roodwangschildpadjes massaal aangevoerd vanuit Noord-Amerika. Het betrof veelal gekweekte exemplaren, die verkocht werden om als "huisdier" te fungeren. Zo ongeveer als een Goudvis in een kom. Het waren dan ook mooie beestjes om te zien, met hun groene schild en rode hals. Uiteindelijk kwamen veel van deze schildpadjes in onze natuur terecht, als men er op was uitgekeken. Weliswaar konden losgelaten exemplaren zich niet voortplanten in ons klimaat, maar omdat er grote aantallen van deze schildpadden in de natuur terecht kwamen, werd de handel in 1997 in de EU verboden. De handel stapte toen over op verwante soorten Lettersierschildpadden, zoals de Geelwang- en Geelbuikschildpad. De import hiervan werd in 2016 verboden. Men vreest o.a. dat de Amerikaanse schildpadden ziekten kunnen overbrengen en voedselconcurrenten kunnen zijn van inheemse diersoorten. Bij het huidige klimaat kunnen deze schildpadden zich wel in Zuid-Europa voortplanten, maar in Nederland niet, hoewel er in ons land wel al eens ei-afzet is geconstateerd. De zomers zijn bij ons niet warm genoeg voor deze soorten.

De vrouwtjes worden groter dan de mannetjes (tot 30cm) en in de zomer worden er in de warmere streken enkele keren rond de 15 eieren afgezet in holen in de bodem. Dit gebeurt in ons land dus vrijwel niet. De schildpadden zijn echte alleseters, van planten tot dierlijk materiaal. In de oude bronvijvers in Breust waren er voor de reconstructie vele van deze schildpadden te zien. Soms tot wel 14 stuks aan toe.

- De Amerikaanse sierschildpad

Ooit vond ik een niet meer in leven zijnde Westelijke (Amerikaanse) sierschildpad (*Chrysemis picta belli*) op een oever van de oude Bronvijver. Een mooie soort, met een variabele tekening op het buikschild.

- Andere soorten (Amerikaanse) moerasschildpadden

Soorten die opduiken op waarnemingsites zijn onder meer: De Roodbuikschildpad, de Florida roodbuikschildpad, de Landkaartschildpad, de Zaagrugschildpad, de Quachita zaagrugschildpad en de Hiëroglyphenschildpad.

- Nog meer soorten

Nog meer soorten waterschildpadden zijn:

- De Bijtschildpad.

Dit is een gevaarlijk dier, dat wel een menselijke vinger kan afbijten. Niet vastpakken dus! Vanwege de wendbaarheid van het dier ook niet bij het schild pakken. De soort kan wel 50cm groot worden. Deze soort wordt niet vaak waargenomen in de Benelux.

- De Muskusschildpad

Behoort tot de familie van de (Amerikaanse) modder- en muskusschildpadden.

- De Chinese weeksschildpad.

Deze schildpad wordt gekweekt voor consumptie in China en Vietnam. Hij is enkele malen aangetroffen in België en ook een enkele keer bij ons in de buurt. Bijzonder is dat deze soort lang kan onderduiken en afvalstoffen (urine) via de bek kan afscheiden. Hij wordt ook wel "Chinese drieklauw" genoemd.

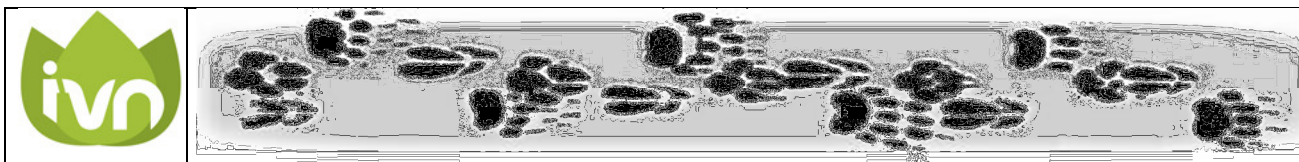
Ook nu nog kom je dus uitheemse waterschildpadden op veel plaatsen tegen, in waterrijke natuurgebieden en in stadsparken. Men verwacht, dat bij een ongewijzigd beleid en bij een klimaat dat niet te veel opwarmt, deze schildpadden "vanzelf" weer zullen uitsterven, ondanks dat ze wel 40 jaar oud kunnen worden.

Mogelijk wordt hun plaats dan nog eens ingenomen door de Europese moerasschildpad.

De omstandigheden moeten dan wel optimaal voor deze soort zijn.

- De Europese moerasschildpad

De internetsites, o.a. van RAVON, geven informatie over deze soort, die inheems is in delen van Europa en Azië. Het betreft een niet zo grote schildpad (tot 20cm). Het schild is donker van kleur en het dier heeft vele gele vlekjes

over het gehele lichaam. Het is een schuwe soort, die bij verstoring tijdens het zonnen langdurig onderduikt. Deze schildpad is een alleseter, en eet planten en andere waterdieren. Na de overwintering (meestal in de modder) breekt in het voorjaar de paartijd aan en na de bevruchting wordt er een legsel eieren gelegd in een daartoe gegraven hol in de oever. De temperatuur moet voldoende hoog zijn, wil er sprake zijn van succesvolle voortplanting. Dat is in de Benelux niet het geval. Europese moerasschildpadden worden hier ook maar zeer zelden waargenomen.

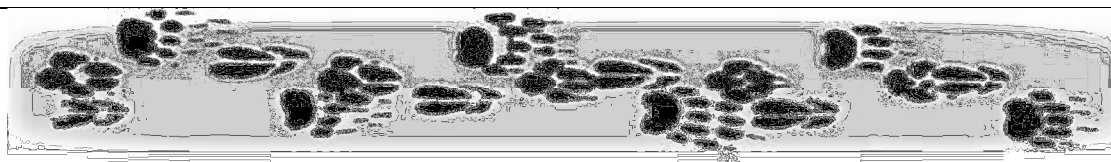
Er bestaat geen duidelijk beeld van het historische voorkomen van deze soort in Nederland. Weliswaar worden er af en toe bij archeologische opgravingen wel eens resten van een schildpad gevonden, maar dan is de herkomst ervan toch niet geheel duidelijk. Bij een opgraving aan de Kielenstraat in Tongeren werden enkele fragmenten van de schildpad in een put uit de Romeinse tijd gevonden (Vanderhoeven, 1987). Hieruit kunnen echter geen duidelijke conclusies worden getrokken. Ook zijn er vondsten bekend uit Holocene aardlagen. Vele auteurs denken daarom dat de soort ook bij ons wel eens inheems is geweest, in warme perioden. Vooral vroeger ging men ervan uit, dat "zeer zeldzaam in Zuid-Limburg" ook in de 20e eeuw van toepassing was op deze soort. J. ter Horst schrijft in het Natuurhistorisch Maandblad nr. 49 (1960) over waarnemingen in Maarland in 1911 en in Eijsden in 1949.

Om het dier te kunnen zien zal men geluk moeten hebben tijdens een zonvakantie elders in Europa, dan wel naar een dierentuin moeten gaan die het dier huisvesting geeft.

Jacques Piters

BIJZONDERE WAARNEMINGEN

- 30.11 Het is einde november. De bermen worden overal kaalgeschoren.
- 03.12 Met Jo e.a. een natuurtocht gemaakt rond Eijnatten-Walhorn-Raeren in Duitstalig België. We hielden het droog. Een vlotte tocht over nagenoeg vlakke (licht golvende) wegen en paden. Vele kilometers door uitgestrekte wei(gras)landen, in en uit via stiegelkes (tourniquets) van allerlei vormen en leeftijd. Geen wild. In de lucht een enkele buizerd en torenvalk. In een bos dan kruisbekken. Voor mij was de in vol gebruik zijnde dassenburcht, in een holle weg naar de Johnberg bij Walhorn, de topper.
- 05.12 In het stroomgebied van de Rode Beek wordt een Otter waargenomen. Verscheidene keren afgelopen 14 dagen. Beveronderzoekster par excellence Willy Dekoning krijgt het dier op een van haar wildcamera's te zien.
- 06.12 Het toekomstige kalkgrasland op 't Wiet Klief wordt omrasterd met schapendraad.
- 07.12 Staatsbosbeheer heeft ettelijke kilometers schapendraad afrastering

opgeruimd. Zowel langs de bosrand, als langs graften, als langs o.a. de Daor. Ben benieuwd wat daarvoor in de plaats komt. Ook zijn er al gemerkte bomen en struiken gekortwiekt.

- 10.12 Met kameraad Jacques een pittige tocht, vanuit Rabosée gelopen, ten noorden van Jupille. Smaakt naar meer. Een bezoek aan de bekende brouwerij zat er niet in.
- 11.12 De Bevers zijn langs de Voer weer begonnen aan een canadapopulier. Zij moeten zich haasten want alle bomen in het gebied worden binnenkort opgeruimd. Opgeruimd, ook al vormen zij geen directe bedreiging voor de mens, staat netjes. De nieuwe beverdam vlak voor de monding van de Voer is ook weer kapot gemaakt. Door ??? Herstelwerk is ingezet.
- 16.12 In de Graaf de Geloeslaan en de Margellelaan worden de gaten opgevuld met Haagbeuken. Idem langs de zuidkant van de Kruisstraat. De bomen krijgen een bamboeharnas te bescherming tegen de zon.
- 17.12 Met Jo e.a. als natuurtocht Voetspoor 294 gelopen. Op en neer, door weilanden, over akkers, over verharde en onverharde wegen. Droog maar hele dag licht bewolkt. Desondanks kunnen genieten tussen Hombourg. Plombieres en Sippenaken. De streek waar de Geul met haar vele zijbeekjes volop present is. Geen wild, geen vogelweer. Voor mij was het een genoegdoening dat de dassenlocatie in Terstraeten in de landweg naar La Fouldarie nog bewoond bleek. Minder dan 4 jaar geleden, toen wij dezelfde tocht andersom liepen, maar toch nog in gebruik.
- 18.12 Het Limburgs Landschap heeft een flink deel van de Kleine Weert kaalgeschoren. Blijkbaar natuurbeheer t.b.v. de daar de afgelopen 2 jaren volop bloeiende planten. Dat mogen zij wat mij betreft ook eens doen met een deel van de Eijsder Beemden.
- 24.12 De Bevers hebben hun dam hersteld. Er vliegen 2 IJsvogels over en een Aalscholver duikt in het water. Op de Maas in de monding van de Voer zitten altijd Grote Canadese Ganzen. Op het weiland steeds een groep Soepganzen.
- 25.12 Aan de oostkant van de Trichterberg een Havik in de lucht en een Fazanthaan op de grond. Twee plukjes haren van wilde zwijnen aan het prikkeldraad langs de verwaarloosde kersenhoogstamwei van onze boerenvriend wijlen Ber Weerts uit Eckelrade. Op het einde van mijn tocht in het Jagersbosje een Vos. Er trekken enkele duizenden Kraanvogels over Limburg. Ook over westelijk Maas-

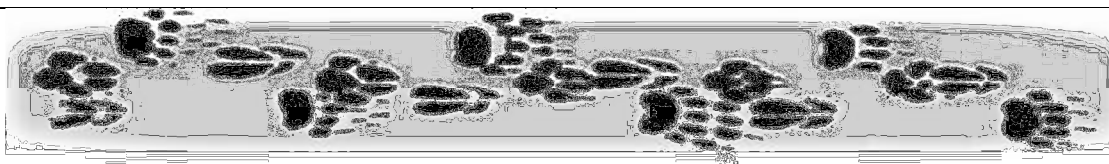
tricht.

- @ 26.12 Maddy Jacobs-De Bie meldt: een dode Das langs de Reijmerstoc-kerdorpsstraat tussen vakantiecomplex Dumoulin en Camping Osebos.
- @ 26.12 Sietske van der Veen meldt: rond 10.30 uur ongeveer 60-70 Kraan-vogels vliegend boven Savelsbos/Voerstraat in zuidoostelijke richting.
- 27.12 De Kraanvogels blijven trekken. Om 14.53u tel ik er ca. 120 boven de Kampweg in Gronsveld. Langs de Steenbergweg in Eckelrade is een fraaie laagstam-appelgaard opgeruimd. De dassenburcht in de hellende akker is volledig dicht geploegd.
- 01.01 Om 18.18u laten 2 Dassen zich zien.
- 02.01 Om 16.00u mijn eerste Haas en mijn eerste Ree van dit jaar. Ook 3 Grote Zilverreigers.
- 03.01 Langs de Watermolen, ter hoogte van de Schorsmolen, hebben Be-vers op 2 dagen tijd een boom van 30 cm doorsnede vakkundig geveld.
- 03.01 Mijn goede dassenvriend Hans Vink stuurt mij een Duitse brochure met resultaten van onderzoeken naar het voorkomen van de Garten-schläfer in Duitsland. Wij noemen dat beestje Eikelmuis.
- 04.01 Langs de Rondelenstraat in Mheer worden 2 dode Dassen gemeld.
- 07.01 Met kameraad Jacques een vijfsterren tocht gemaakt vanuit Henri Chapelle. 18 Kilometers door het stroomgebied van de Berwijn, de Gulp en de Geul. Vertrokken op een hoogte van 339,56m ging het neer en op en neer en op. Heel wat hoogtemeters. Over vaak gladde modderige veldwegen, bospaden en door weilanden. Pluvius was ons gunstig gezind en we konden genieten van de vergezichten. Tussen 1995 en 1999 heb ik die streek, met succes, doorzocht op dassenburchten. Ook heb ik er vele tochten met Joost e.a. gelopen. In het Bois de Hees waren er weinig spo-ren te zien maar de burcht bij La Clouse is nog in gebruik. Wij kregen geen levend wild te zien maar vonden wel het nagenoeg complete kadaver van een Ree. Ruggengraat, ribben, nek en kop. Geen poten, geen vlees. En als je in Hendrikkapelle bent mag en bezoek aan het Amerikaans kerkhof niet ontbreken. De ondergrond van het Bois de Hees e.o. is net zoals bij ons. O.a. heel wat kalksteen. Je loopt geregeld over de Voerense Silex. Diverse oude groeven getuigen van de winning hiervan door de mens. In het Frans spreekt men van Craie, in het Duits van Kreide in het Neder-lands van Mergel en in het Hommerichs noemen ze het Kniet!
- 10.01 Mijn tocht over De Kaap gemaakt. Goed voor 1 Haas en 1 Ree. Er worden materialen en een boormachine aangevoerd om een boorpijp te maken om water op te pompen. Blijkens een medewerker van de Belgi-sche firma hoopt men op 80-90 meter diepte het water te vinden. Einde deze week moet de klus geklaard zijn! In het bos nog eens 5 Reeën.
- 13.01 Ik had het al een hele poos verwacht. De laatste 30 hoogstam-kersenbomen langs de Bronckweg zijn gerooid. En passant zijn er ook wat

lastige knoepers in de bosrand verwijderd. Die zorgen toch maar voor schaduw op de nieuwe akker.

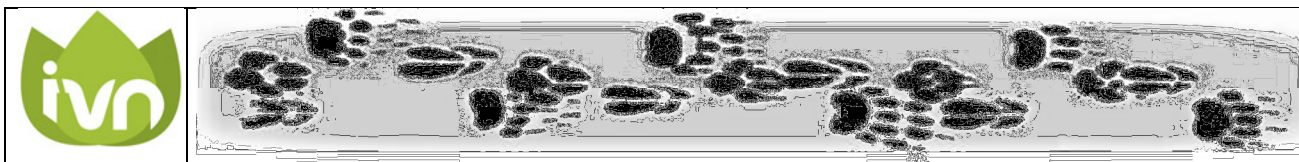
- 17.01 Het boren op De Kaap is nog niet gereed. Dwars door de velden van De Kaap wordt ook een elektriciteitskabel gelegd. Op 1 meter diepte in de klei. Appels en Peren brengen blijkbaar toch wat op.
- 18.01 Langs de percelen van Staatsbosbeheer in de Daor zijn al nieuwe afrasteringspalen geplaatst. Nu de draad nog. Het is stil in bos en veld. Vogels laten zich horen noch zien.
- 19.01 Bij de ingang van de E.B. hangt een bericht. Er zijn dode vogels gevonden. Blijkbaar zijn er vogels met vogelgriep. Bezoekers worden verzocht zich in acht te nemen. Zeker geen dode vogels aanraken, wel melden. Op aanwijzing van een Waalse vogelaar zie ik toch de Roerdomp die al enkele dagen spotters trekt.
- 21.01 Een dame uit Vrieheide (wijk in Heerlen) meldt een koppel Nijlganzen met hun 10 jongen.
- 22.01 Het Waterschap ruimt de beverdam vlak voor de monding van de Voer weer eens op.
- 24.01 De schapendraad afrastering langs 't Wiet Klief is gereed.
- 25.01 Aan de rand van de nieuwe akker langs de Bronckweg (zie 13.01) is een strook bos geruimd. Tevens zijn er enkele bergen restanten van mest, hooi en aardappels zichtbaar en ruikbaar. Die zullen verspreid en ingeploegd worden. 's Middags vind ik in de bosrand het aangevreten kadaver van een Ree.
- 01.02 Mijn tocht over De Kaap. Geen wild. De boorwerkzaamheden zijn gereed, ik zie geen materiaal en geen werknemers meer. Ook het reekadaver ligt niet meer op zijn plek. Ik volg een verse dassenwissel door het bos en eindig bij een opnieuw in gebruik zijnde dassenburcht. Die staat al ruim 10 jaar als niet in gebruik in mijn archief. Goed begin van het nieuwe monitor seizoen.
- 08.02 In de Sjoengrub steken miljoenen sprietjes Daslook al boven de bodem bedekkende klimop uit. Het Wild laat zich niet zien en de Vogels zijn muisstil.
- 09.02 De Dienst Groen van de Gemeente heeft de berm van de Ezelsweg onder handen genomen. Heel wat struiken volledig gekort, andere bomen vooral de onderste takken en enkele oude knotbomen grondig kaal gemaakt. Waarom De 3 dassenburchten langs deze veldweg zien er slecht uit. Enkel de burcht binnenin het noordelijk deel van het Mescher Plukbos lijkt goed bezet.
- 10.02 Het nieuwe jaar is al een maand jong. Ik zie mijn eerste bloeiende Speenkruid.
- 11.02 Langs de Voer zijn 2 canadassen getroffen door de bliksem. Hun

bovenste deel met de daaraan groeiende takken liggen over de Voer en vormen een kunstmatige beverdam.

- 12.02 Een tiental Muurhagedissen denkt dat het al lente is. Er trekken ook al vele duizenden Kraanvogels over oostelijk Zuid-Limburg noordwaarts.
- 13.02 Maddy Jacobs-De Bie / Peter De Bie meldt om 08.00u een dode Das langs de Schaapsweideweg. Ik vind er om 13.01u eentje, een éénjarige, op de Zevenheuvelen. Dat zijn er 2 op amper 1 km afstand.
- 14.02 Uit Bruisterbosch het bericht dat er dieren kadavers gevonden zijn in de buurt van, en zelfs op daar aanwezige dassenburchten. O.a. steenmarter, hermelijn, konijn en das. Werk voor de Groene Brigade om hier meer van te weten te komen.
- 15.02 Er is al heel wat opgeruimd van de gemerkte bomen en struiken in de Daor. Ik vind een plek met zeer veel Rode Kelkzwammen.
- 19.02 Langs de Muggenweg is een strook van 5 meter Het Tiende Vrij groen kaalgeschoren. In het Caestertveld is heel wat bliksemschade aan de oude canadassen. Stevige wind. Waalse vogelspotters speuren tevergeefs naar watervogels in de E.B.
- 20.02 Aan het begin van de Kasteellaan, bij de splitsing met de Graaf de Geloeslaan is de kop van een Beuk eruit gebliksemd.
- 21.02 De schapendraadafrastering bij Huize De Beuk en omgeving is klaar. Hoger dan voorheen. Er komt aan de bovenkant nog een aparte schrikdraad. Dan is het wolfproof!!
- 22.02 Op de Riesenbergrug bloeien de Wilde Narcissen volop. Idem het Stinkend Nieskruid. Voor de zoveelste keer zie ik geen wild. Zelfs amper sporen.
- @ 24.02 Peter De Bie meldt: het eerste kikkerdril van dit jaar in zijn vijver aan de Beezepool. Dat is een week eerder als vorig jaar.
- 25.02 Met Jo e.a. Voetspoor 170 uit 2001 gelopen. Een wandeling door het Luikse Mergelland vanuit Bassenge. Een titel gegeven door de schrijver van dat voetspoor, ene Jean Creuwels van IVN Eijsden.
- 26.02 250 Waarnemers melden ruim 49400 noordoostelijk overvliegende Kraanvogels boven Limburg. Op de A76 in Simpelveld sneuvelt een das.
- 27.02 Mijn eerste kikkerdril, in dezelfde poel als vorig jaar. Mijn eerste Ge-

hakkelde Aurelia en mijn eerste Dagpauwoog.

- 28.02 Mijn eerste witte Bosanemonen.

Jean Creuwels, met dank aan de melders

Winter 2022. Bochten en eilanden in de Maas.

Nieuwjaarsvlinders en Haonekrieje. Stormschade aan bomen.

Maandag 6 december 2021. Dag van Sint Nicolaas. De Sint Nicolaasbasiliek in Amsterdam ontvangt een relik van deze welbekende heilige. Het zeer oude stukje bot is afkomstig van de Sint Adelbertabdij in Egmond-Binnen.

De voorgaande zin geeft meteen een aanleiding om weer eens een zijsprongje te maken naar een geschiedkundig onderwerp. Wat een relik is weten we hopelijk allemaal wel. Maar wat is een basiliek ook weer? Het zit in grote lijnen zo:

Een basiliek was in de oudheid een gebouw met een bepaalde bouwvorm. Het hoefde geen tempel of kerk te zijn, maar kon ook een andere functie hebben. In ieder geval was het een gebouw met een zekere allure. De term was afgeleid van een Grieks woord voor "koninklijk". Later werd het een aanduiding voor een kerk met een bepaalde vorm of plattegrond.

Een basiliek is daarnaast een eretitel voor een kerk.

De Slevrouwekerk in Maastricht werd vroeger al aangeduid als "De Basiliek". Iedereen wist dan over welke kerk het ging. In 1985 kreeg ook de Sint Servaas deze eretitel bij het bezoek van de Paus.

Basilieken in onze omgeving (Limburg) zijn gelegen in Maastricht (Onze Lieve Vrouwe en Sint Servaas), Meerssen, Sittard, Susteren, Sint Odiliënberg en Venlo. Daarnaast in het nabije deel van België: Val Dieu ("Goeëdsdel"), Vaux-sous-Chèvremont, Luik (Sint Martinus), Tongeren, Hasselt en Kortenberg-Sint Truiden ("Sint Truje"). Al met al is een basiliek dus een bijzondere kerk. Vermeldenswaard is, dat het ook nabije Keulen 12 Romaanse kerken heeft met de titel basiliek. Uiteraard heeft Keulen ook de Gotische Dom. Gaat u er overal maar eens kijken...

Tot zover weer dit uitstapje.

In de avond van 6 december is er veel geroffel van regendruppels op de serre in Banholt. Bij het naar buiten kijken blijken er grote vlokken smeltende sneeuw bij te zitten. Een speldenprik van de nog jonge winter. Een kopje koffie met een "Sjtaeëvemenneke" is op zijn plaats.

De donkere dagen lenen zich goed voor nog wat meer heemkundige studie. Eijsden en zijn Maas blijft daarbij altijd trekken. Het is daarbij goed als we onze kennis "vers" houden. Eijsden dankt zijn naam mogelijk aan een bocht (of bochten) in de Maas. Vroeger werd de naam "Eijsden" vaak verklaard als "Espanbos". Prof. Arthur Schrijnemakers (van de Codex) heeft echter o.a. in "Uit Eijdsens Verleden", nr. 33, aannemelijk gemaakt dat Eijsden ("Aspide") zijn naam te danken kan hebben aan bochten in de rivier (grondvorm

"(H)asp" of "(H)esp"), met de Germaanse grondvorm overgenomen in het Waals. De oudste vermelding van Eijsden ("Aspide") is te vinden in een oorkonde uit 870 over de herverdeling van het Karolingische rijk tussen Karel de Kale en Lodewijk de Duitser, na het overlijden van hun neef Lotharius II (een zoon van Lotharius I, "de Oudste"). Aannemelijk wordt ook gemaakt, dat het verdrag van Meerssen in 870 in of bij Eijsden aan de Maas is gesloten, mogelijk op neutraal terrein op een eiland in de Maas. Bij een eerdere verdeling van het Karolingische Rijk waren de 3 broers Karel de Kale, Lodewijk de Duitser en Lotharius I in 842 op een vergelijkbare manier op een eiland in de Saône bij elkaar gekomen voor de onderhandeling over wat het Verdrag van Verdun zou gaan heten (843). Op kaarten uit de 16e eeuw is er een eiland in de Maas bij Eijsden te zien, een (globale) opname van de situatie destijds. Per periode kon de ligging van eilanden natuurlijk verschillen. Ze konden bijvoorbeeld in de loop der tijd wegspoelen, zich verplaatsen of aan een oever vastgroeien. Uiteraard was er in 870 nog geen sprake van een stadje Eijsden, zoals wij ons Maasdorp nu, in de 21e eeuw, kennen. Voor meer informatie zie het artikel van Arthur Schrijnemakers.

Vrijdag 10 december. Bericht over het feit dat de Muurhagedis mogelijk zijn oorspronkelijke leefgebied terugkrijgt op de Sint Pietersberg. Althans, het is zo, dat al sinds eind 19e eeuw bekend is, dat er Muurhagedissen voorkomen in Maastricht. Ze leven voornamelijk op de oude vestingwerken. Deze hagedissen zijn vrijwel zeker via de Montagne St. Pierre en de Sint Pietersberg tot in Maastricht gekomen, nog voordat het kanaal door de berg werd aangelegd. Ter hoogte van Visé leven er ook natuurlijke populaties van deze zuidelijke soort. In Maastricht vinden we de enige inheemse Nederlandse populatie van dit reptiel. We zijn benieuwd hoe men de Muurhagedis gaat helpen richting Sint Pietersberg en mergelgroeve.

De Maastrichtse Muurhagedissen zijn volgens de literatuur iets kleiner dan de Muurhagedissen elders in Europa, als gevolg van natuurlijke selectie. De mannetjes hebben het hele jaar door een roodbruine onderzijde. Tot zover de Muurhagedis...

In Eijsden valt er in de middag regen en smeltende sneeuw. Met het oprijden van de Bukel wordt het landschap steeds witter. In Mheer en Banholt ligt er een laagje sneeuw.

Zaterdag 11 december. Van een Eijsdense visser op d'n Diek verneem ik dat er sinds dit jaar veel Snoekbaars wordt gevangen in de Maasinham aan de Trichterweg. Ook worden er Alvers ("Ejbelkes") gevangen, echte Maasvisjes. Hij bevestigt dat er vroeger ook wel eens een Zonnebaars in de Inham werd gevangen. Bij het teruglopen blijkt, dat in het bovenste veerooster in het pad van de meetboot er nog licht geplons in het water is. Kikkers of vissen?

Zie verder op pagina: 17

AGENDA 2022

Het "Wandelschema" & "Korte Tour"

Het programma is samengesteld door José Goessens, Marianne Theunissen, Betsie van der Put en Anne van Santen. Vertrek Cultureel Centrum 11.00 uur via carpoolsysteem. Bij elke weersomstandigheid.

Bijdrage onkosten chauffeur € 2,50 per persoon, ongeacht de afstand. Deelname aan deze wandelingen geschiedt op eigen risico. Wandelingen zijn geschikt voor een ieder die goed ter been is. Wij gaan er vanuit dat iedere chauffeur een eigen inzittende verzekering heeft.

Anne van Santen, tel. 043-4094672, asvansanten@home.nl

Programmaoverzicht 2022 Vogelwerkgroep excursies & bijeenkomsten

Datum	Tijd	Activiteit	Vertrekpunt/locatie/contact

* Exacte datum en tijd te bepalen door teller(s)

Wil je deelnemen aan een excursie (behalve die naar de Eijsder Beemden), meld je dan s.v.p. aan bij Ed Bayens (ed_bayens@yahoo.co.uk; tel. 4091024).

Telefoonnummers:

Ed	409 10 24	Philippe	457 23 70	Frans	409 12 83
Lydia	361 58 05	Thérèse	408 54 10		

Aan de activiteiten van de vogelwerkgroep kan in principe elke IVN'er deelnemen. Hebt u belangstelling om vogelaar te worden? Bel!

Ed Bayens

Werkgroep Flora werkgroep (voorheen: Bloeiende Bermen)

In principe gaan we iedere laatste vrijdag in de maand op pad om planten en bomen te bekijken. We vertrekken steeds om 13.30 uur (tot 16.00 uur) vanaf verschillende locaties. Het programma bespreken we in januari. Inlichtingen: Annemie Speckens, 043-4092623, annspeckens@kpnplanet.nl of Anne van Santen, 043-4094672, asvansanten@home.nl
Dus als je mee wilt lopen dan mail even.

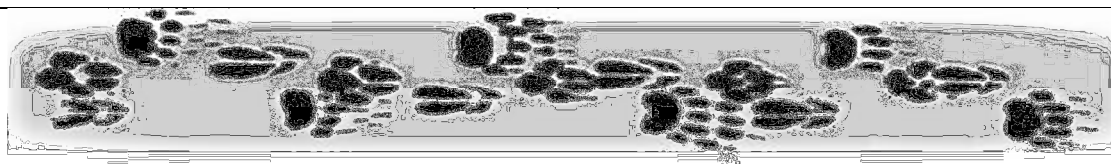
TdJ

Cursussen 2022

Datum	locatie	Onderwerp

Onderwerp, spreker en plaats wordt bekend gemaakt via de plaatselijke pers en op de site van ons IVN. Hebben wij uw mail adres dan ook per mail.

De zaal is open vanaf 19.30 uur en wij beginnen stipt om 20.00 uur. Inclusief pauze tot 22.15 uur. Voor leden gratis, niet-leden betalen € 3,-.

BIJZONDERE WAARNEMINGEN *vervolg van pagina: 15*

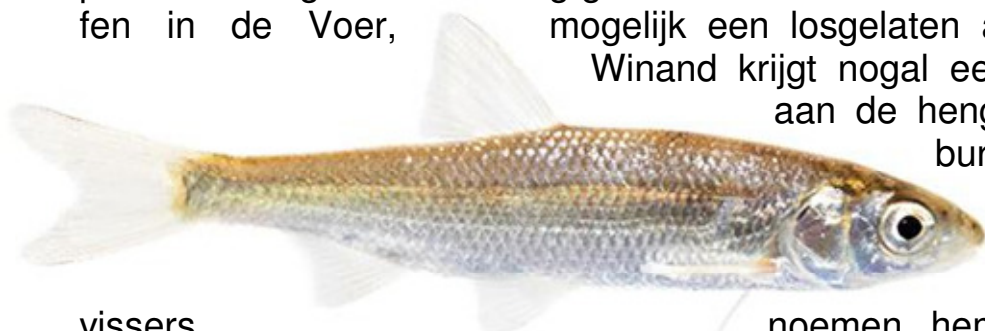
Zondag 12 december. Nog even in het veerooster kijken. Er passeert een visser. Ik vertel op zijn Eijdsen aan de visser het verhaal over het geplons in het water. Hij luistert aandachtig. Het blijkt een Franstalige visser te zijn. Ik vraag waar hij zoal op vist: "Ablettes et Rossettes?" Dat zijn zo ongeveer de enige namen die me in het Waals te binnen schieten. Dat zijn bij ons "Awbele en Rutse" oftewel Alvers en Voorns. Hij zegt dat hij op "Sandre" en "Brochet" vist. Snoekbaars en Snoek. Dat weet ik ook nog wel. Daarna hebben we het nog over de "Silures" in de Maas, de Meervallen. Dit is tegenwoordig in Eijdsen onze grootste vis, die hier wel meer dan 2m groot en zeer zwaar kan worden.

Maandag 13 december. De temperatuur is omhoog geschoten naar een graad of 10. Het geplons in de veeroosters blijkt afkomstig van jonge Groene kikkers. Nog steeds niet in winterslaap!

Dinsdag 14 december. Ontmoeting met Rian en Winand. Rian vertelt erover dat ook hij een kikker zag in december, aan de Voer. Ook dat er bij een proefbevissing zeer lang geleden eens een Zonnebaars werd aangetroffen in de Voer, mogelijk een losgelaten aquarium- of vijvervis.

Winand krijgt nogal eens de vis "Serpeling" aan de hengel (plaatselijk in Limburg "Gruiske" genoemd).

Ook gaat het over de Elritsen in de Berwijn en Geul. Waalse

vissers noemen hem "Vairon". De Forel ("Truite") heeft hem graag. Bitter-voorns komen daarna ter sprake, deze kwamen voor in de Geusseltvijver en werden in verband met werkzaamheden verplaatst naar een andere vijver, aan de Olympiaweg.

Bericht wordt, dat er op de Vroenhof weer "Hanenkraaien" gaat plaatsvinden, en wel in café "De Raetskelder". Ooit werd deze volkssport op diverse plaatsen in onze Limburgse Zuidwesthoek beoefend. We noemen Eijdsen, Breust, Caestert-Station, Maarland, Mesch, Gronsveld, Cadier en Keer, 't Rooth en Noorbeek. Er zullen er nog wel enkele meer zijn geweest (was er ook "Haonekrieje" in Oost?). Weliswaar komt deze sport op meer plaatsen in Nederland voor en ook in andere landen, maar het bijzondere is, dat het er bij ons om gaat in hoeverre de eigenaar zijn haan het beste "kent". Op andere plekken gaat het erom welke haan het vaakst kraait, maar in onze regio wint de haan, waarvan de eigenaar het aantal "slagen" het beste heeft voorspeld en het dichtste bij het gekraaide aantal zit. Er wordt gespeeld om kleine geldprijzen, maar de sport en de gezelligheid zijn belangrijker. Kraait de haan een keer teveel, dan komt deze niet in aanmerking voor een prijs. Er wordt door-

gaans gespeeld in 2 rondes van een half uur. De Krielhanen zitten in een bepaald soort hokjes, "loges" genoemd. In de duivensport heeft men het ook vaak over 'n "losj" (mv. "lossje"), waarmee een vergelijkbaar soort hokje wordt bedoeld. De haan werd vroeger vaak op de bagagedrager van de fiets naar het lokaal vervoerd. Het kistje waarin de haan zat, had aan de achterkant een opening, waaruit de (mooie) staart naar buiten stak. Een apart gezicht was dat, zo op de zondagmorgen. Hanenkraaien en duivensport zijn seizoenssporten. De hanen kraaien in het winterhalfjaar, de duiven vliegen in de zomerperiode. Er is nog slechts één hanenvereniging over in onze regio, namelijk de "Ochtendgroet". Deze gaat nu van Breust naar "'t Kelderke" in Eijsden, naar het café dat ooit werd uitgebaat door mijn familie. Ik vertel het aan mijn tante (geboren 1931), die het nog helder voor de geest heeft. "Krieg dich e keukske", zegt ze, wanneer we er een "tas koffie" bij drinken.

Woensdag 15 december. Op de Vroenhof zingen de Koolmezen. Dat verwacht je niet in december. Misschien de echte vogelkenners wèl?

Donderdag 16 december. Een bericht over "erosiekuilen" in de Maas trekt de aandacht. Er staat dat er op veel plaatsen in de Grensmaas door de kracht van het zomerhoogwater diepe gedeelten zijn ontstaan tot wel 16m diep. In de Grensmaas? Is dat niet ook bij Eijsden? Hier is er toch ook de landsgrens met België, zelfs met Wallonië? Je zou wel "Grensmaas" willen zeggen, maar men noemt ons stuk Maas in Nederland de "Bovenmaas". In België noemen ze het stuk bij Visé juist "Basse-Meuse". De Grensmaas is het stuk grindrivier boven Maastricht, zo tussen Borgharen en Roosteren (circa 43km). Een kwestie van naamgeving dus. Ja, denk je vervolgens, dat is toch dat ondiepe stuk waar de rivier haar gang kan gaan en fraaie grindbanken ontstaan? Ook dit schijnt toch weer wat anders te liggen. De diepe kuilen vult men weer op met een mengsel van grind en zand, omdat deze vorm van erosie ongewenste gevolgen kan hebben (voor de mens). Instabiliteit kan ontstaan van oevers bij dorpen, en dergelijke.

Kunnen zulke erosiegaten van 16m diep ook bij ons voorkomen? We hebben gezien dat er afgelopen zomer in een mum van tijd 2 (beboste) eilanden bij Eijsden zijn weggespoeld. We houden het er voorlopig maar op dat vanwege de rotsachtige ondergrond dit verschijnsel bij ons niet zal optreden.

Bij Caestert stroomt de Maas nog over de oorspronkelijke bedding.

"Hie is de voet van de bérreg", zegt men aan de Maas. Of: "ze sjtroomt hie uuëver de oetluepers van de Ardenne". Toch kan men versteld staan van alle veranderingen die er de laatste paar eeuwen hebben plaatsgevonden tussen Eijsden en Maastricht. Door natuurlijke processen, maar vaak ook door graafwerkzaamheden van de mens. Een goed artikel hierover staat in het Natuurhistorisch Maandblad nr. 84 (1995). W. Overmars geeft hierin een schat aan informatie. Bij Nivelle lag in 1849 een eiland: "Grendaij" of "Île de Nivelle" (Rivierkaart, 1849). Ook bij Laag-Caestert lag een eiland (Tranchotkaart,

1805): "Caster Werd". Op de rivierkaart uit 1849 staat er bij hetzelfde eiland de naam "De Wale greend". Een oude rivierarm ("strang") liep onderlangs Laag-Caestert (dit water werd op de kaart geschreven als "Castert Maasje"). Aan de overkant van de Maas lag een "tegenbocht", met eiland, aan de onderzijde van Lanaye. Tegenover Lanaye lag ook een eilandje bij de "Eijsder Weerden": "Aldegonde Greend" (ongeveer waar nu het gebouwtje van de Watersportvereniging Eijsden ligt). Een prachtige naam, hopelijk kan een historicus nog eens vinden welke Aldegonde hier van toepassing was.

Tegenover Oost lag een eiland: "Hournay du Dossay". Een klein gedeelte van dit eiland bleef lange tijd bewaard in "La Frayère du Petit Gravier". Wat betreft Hournay du Dossay is interessant, dat men in 1958 bij een ontgrinding een scheepswrak aantrof. Zie hiervoor "Uit Eijdsens Verleden", nr. 12. Het was jammer genoeg niet mogelijk het schip in zijn geheel te lichten, maar het volgende is bekend: Het betrof een eikenhouten platbodem met vracht. Aange troffen werden ruim 100 nieuwe haardsteentjes en een lading grijs witte Belgische steen. De haardsteentjes waren van Luiks fabrikaat en zacht geelrood van kleur en hadden aan één zijde een voorstelling. Een reliëf van een dubbele adelaar of wel een reliëf van Sint Joris met de draak en een jonkvrouw. De Belgische grijs witte steen was mogelijk bedoeld voor overbeschoeiingen. De haardsteentjes zijn gedateerd op 17e eeuw, het schip op 2e helft 16e eeuw (voor steentransporten werden vaak de wat oudere schepen gebruikt). Ooit stroomde de Maas hier rechts om het huidige schiereiland "L'illa" heen. In het uitgebreide artikel in het NHM staat verder een beschrijving met oude tekeningen van een roofoverval door ruiters op een schip in de ondiepe Maas tussen Eijsden en Lanaye in 1598, bij een bebost eiland. Destijds werd "by den Rijsweerd die daer leyt inde Mase tegenover lesden"... "het martschip van Maestrich genomen"... "overweldicht byden ruyteren van den Ritmeesteren Paul ende Marcel Barckx". Zoekende naar wie deze ritmeesters geweest zouden kunnen zijn, komen we bij Paul en Marcelis Backx (zonder "r" in de naam) uit Bergen op Zoom. Het waren Staatsgezinden, die streden tegen de

Spanjaarden in de 80-Jarige Oorlog. Dat zou een en ander kunnen verklaren.

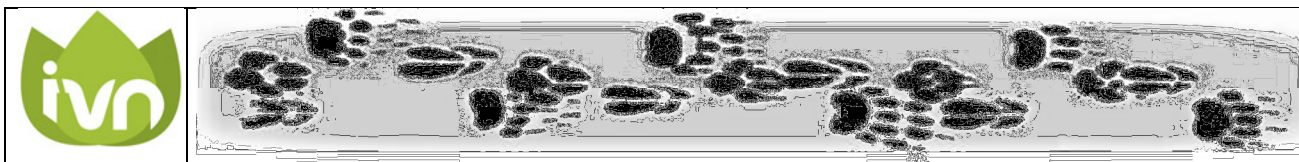
Na deze Maas-overpeinzingen nu weer terug naar de natuurwaarnemingen:

Het is deze dag zeer goed weer (zon, 12°C). Een vleermuis vliegt in het Ursulinenpark. Aan de H. Smeetsstraat, 1 Zevenstippelig lieveheersbeestje en 5 Blinde bijen op de witte Viburnum tinus. Bezems kruiskruid, Dagkoekoeks bloem en Duizendblad bloeien langs de Maas.

Landelijk stromen de vlinderwaarnemingen binnen, ook van Citroentjes.

© Jacques Piters, 2022

Het zou een goede dag zijn voor een (heemkundige) fietstocht langs de Maas. Een ontspannende rit langs de taalgrens. Daar gaan we weer, de Maas blijft "trekken".

Te beginnen in Eijsden, de Trichterweg. Is dit een oude Romeinse weg? In ieder geval is het een oude weg. De naam zal mogelijk al gegeven zijn voordat Maastricht "Maastricht" werd genoemd. Vroeger sprak men simpelweg van "Treech" (Tricht). Later kwam daar "Maas" bij, omdat er meer rivier-oversteekplaatsen waren die Tricht heetten (zoals dat eerst ook het geval was bij Utrecht).

Pas in 1051 vinden we "Masetrieth". In ieder geval was de naam Treech nog in gebruik toen de Trichterweg zijn naam kreeg. De Waalse overburen spraken van "Li Trek" als het over Treech ging.

Dan naar Oost, Heugem, de Kennedybrug, Sint Pieter. Interessant: ook Sint Pieter kreeg ooit stadsrechten. Vervolgens naar Petit-Lanaye oftewel Klein Ternaaien ("Li Ptite Nâye" of "Kleng Terneije").

Bovenop de Sint Pietersberg ligt het Plateau van Caestert. Opgravingen hebben aangetoond dat hier een hooggelegen versterking heeft gelegen, een "oppidum" met een "Murus Gallicus", een Gallische muur van aarde, hout en steen. Ook zijn er resten van grachten en palissaden aangetroffen. Het eerste oppidum kan nog door de Eburonen zijn aangelegd. De datering van het oppidum is gesteld op de tijd van kort vóór, tot tijdens, de komst van de Romeinen. Die hebben er mogelijk ook nog gebruik van gemaakt.

Vervolgens naderen we de sluis, "de Sijtop van Terneije". Dan het dorp Lanaye, dit is Grand-Lanaye oftewel Groot Ternaaien ("Li Grande Nâye", "Groet Terneije", "Op Terneije"). Op oude ansichten ("vues") zien we dit nog staan: Grand-Lanaye. De kerk is gewijd aan Saint Rémy (Sint Remigius). In de middeleeuwen stond de kerk (waarschijnlijk een kleine en eenvoudige kerk, een "chapelle") op de oever van de Maas, ter hoogte van het huidige kerkhof. Als gevolg van de vele overstromingen van de Maas werd deze kerk afgebroken en werd er in 1712 een nieuwe kerk gebouwd op de plaats waar nu de kerk staat. Een verplaatsing van een kerk komt overigens niet zo vaak voor. De kerk van nu is vanaf 1902 gebouwd als opvolgster van de kerk uit 1712 (bron: Musée de Visé). Vervolgens passeren we Nivelles en dan komen we in Lixhe (een oude, bijna vergeten, benaming is: "ie(n) Liech" (zie hiervoor ook Machiels in d'r Koeënwoof nr. 34 en 35: "ee Liech", oud-Moelings). De kerk met de oude Romaanse toren is gewijd aan Saint Lambert (Sint Lambertus). Dan via Haccourt naar Devant-le-Pont bij Visé (in de dialecten uitgesproken ongeveer als "Vòòlpao"). Dan de brug van Visé ("Waezent") over en via Navagne weer terug naar Caestert en Eijsden. Een mooi rondje taalgrens, langs de Sint Pietersberg/Montagne St. Pierre ("de Maosbérreg"). Zo zijn er nog enkele tochtjes meer te maken in onze directe nabijheid, waarbij Limburgs, Waals, Frans en Nederlands elkaar afwisselen in een vroeger zeer

verbonden cultuur. "Mi por ti" en "ti por mi", zeiden de Eijdsense jongens ooit als openingszin als ze op Ternaaien kermis gingen vieren en ze een Waals meisje (ten dans) wilden vragen.

Ook sommige Eijdsense jongedames begaven zich wel eens naar de overkant als er kermis was. Soms gebeurde dit volgens de overlevering wadend, met de schoenen uitgedaan, door het ondiepe water van de bijna drooggevalen Maas (bij Caestert-Eijdsen). De oudere generatie heeft er vaak nog kennis van of er nog over gehoord. Hopelijk zijn er ook jongeren die dit (kennis)stokje kunnen overnemen. Het jubileumboek van de Zinkwit uit 1960 geeft een goed beeld van de verwevenheid van het toenmalige Eijdsen met Walloënië.

Donderdag 16 december. John Wiersma ziet tot tweemaal toe een IJsvogel bij de tuinvijver aan het Bisschop Eraclesplein.

Vrijdag 17 december. Marc Crousen ziet een Kerkuil aan de Trichterweg. Een vliegende Kerkuil in het donker is best een imposante verschijning vanwege zijn kop, lichte kleur en grote spanwijdte.

Zaterdag 18 december. "De wiengd haet zich gedriejd". De haan van Eijdsen wijst naar het Noordoosten. We zouden kouder weer gaan krijgen.

Zondag 19 december. Vincent ziet 60 Kraanvogels boven Valkenburg (16.00u). Die zullen wel wegtrekken vanwege de kou in Noord-Europa.

Dinsdag 21 december. Min 5°C in de nacht. John Wiersma fotografeert verse Bever-vraatsporen bij het Grindgat.

Bezoek aan Maastricht. De meeste winkels zijn weliswaar gesloten, maar een Oosterse supermarkt is gelukkig open voor blikjes Serpeling en bosjes verse Koriander. Teruglopend over de "Aw Brögk" zie ik de hardstenen engel aan de kant van Wijck. "Octob. 1827" staat eronder. In Maastricht zei men: "es d'n Eengel mit de veuj in 't waater steit, daan is de Maos oet". De engel staat hoog in het muurwerk. Kwam de Maas ook werkelijk zo hoog? Het reliëf is ooit na werkzaamheden aan de brug verplaatst. Uit welke tijd de spreuk dateert is mij onbekend, nader onderzoek is gewenst. In recente tijden kwam het nog voor, dat de Maas bij hoog water een groot meer vormde tussen Heer en Maastricht.

Woensdag 22 december. Matige vorst in de nacht (min 6°C). Over de Maas hangt een deken van damp. Eijdsen is wit van de ruige rijp ("roevrosj"). Zelfs een laatste bloem van de gele Buddleia is bedekt met een laagje ijs. Het ijs op planten en ook auto's heeft de vorm van stevige haartjes. De amfibieënpool in de Beemden bij Oost is al bevroren. Zo ook de tuinvijver. Na een winterstop zullen de kikkers zich wel weer laten zien.

Donderdag 23 december. De wind gaat weer terug naar zuid. De tuin en de vijver ontdooien weer. Een Franse veldwesp heeft de vorst overleefd.

Kerstavond 24 december. In Banholt zijn er weer echte, sfeervol verlichte kerstbomen geplaatst. Het Jonkheid kwijt zich van deze inmiddels traditionele

taak.

Zondag 26 december. Tweede Kerstdag en feestdag Sint Stephanus. Onze Sjtæëve, de zoete broodman met krenten (soms ook zonder), schijnt zijn naam aan Stephanus te danken te hebben, ondanks dat hij "verschoven" is naar de Sinterklaastijd. Oudere bakkers in Eijsden kenden het woord "Peelsmaan". Ik hoorde het ooit voor het eerst bij bakker Harie van Meike op de Vogelzang en later nog van 2 andere bakkers. "Nne peel" is een langwerpige "Frans" wittebrood (zie ook de Diksenaer van 't Mestreechs, 1985, p.313).

Iedere bakker had zijn eigen recept voor Sjtæëvemennekes, van voedzaam zoet krentenbrood tot fijn suikerbrood zonder rozijnen.

In Noord-Nederland is het deze Kerstdag erg koud, er wordt hier en daar geschaatst op natuurijs, zoals op de Ryptsjerpolder. De nachtvorst ging tot bijna min 9°C in Groningen. Is dat de reden dat er nog zoveel Kraanvogels overtrekken? Vincent ziet er 60 bij Klimmen. Annemie ziet een groep van 15 bij de Eijsder Beemden.

Bij ons is het vrij zacht. De gele Buddleia zit nog in groen blad en er zit zelfs een Groene schildwants op de onderkant van een blad.

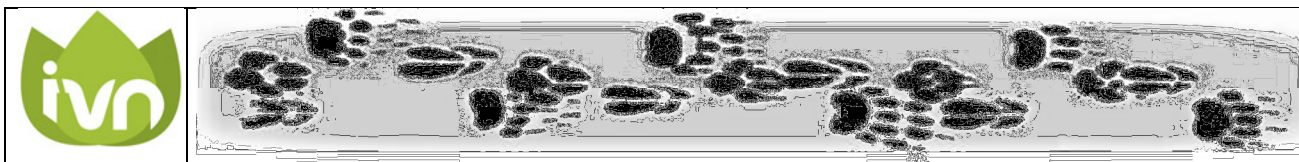
Dinsdag 28 december. Tijd om de kleine suikerwafeltjes te bakken. Dat verfiende gebruik moet toch wel uit het gebied van het huidige België of Noord-Frankrijk stammen. Je vraagt je wel eens of hoe lang het al gebruikelijk is dat er in bijna alle families in onze streek zelf wafels worden gebakken.

Het wafelbakken en de grotere wafels zijn afgebeeld op vele oude schilderijen, bijvoorbeeld van Jeroen Bosch, Pieter Brueghel de Oudere, Jan Steen en Godfried Schalcken. De oude wafelijzers hadden handvatten en werden boven het vuur gehouden. U kent ze wel, nog van thuis of van de antiekmarkt. In 1383 is er in Kortrijk al sprake van een "waferyser". Het Gruuthusemuseum in Brugge heeft twee 15e-eeuwse wafelijzers van het Bourgondische hof in bezit.

Het woord "wafel" betekent zoveel als "honingraat" (naar de vorm) en is al minstens in 1185 in het Frans overgenomen vanuit het Nederlands ("walfre", dit werd later "gaufre"). Zie hiervoor de Etymologiebank.

Het was gebruikelijk om rond Nieuwjaar (en ook met Vastenavond) wafels te bakken en uit te delen. Dit gebruik verspreidde zich in vroeger eeuwen ook naar de Noordelijke Nederlanden. In onze regio bestaat dit gebruik nog steeds, meestal bij familiebezoek.

Eind december 1770 was er in Coevorden een "Ijzerkoekenoproer" (ook: "wafelijzeroproer"). De nieuwjaarsviering met nieuwjaarskoeken en sterke drank liep volgens de kerkeraad en gemeenteraad uit de hand, omdat "nieuwjaarslopers" de huizen van de burgerij afgingen voor hun traditionele traktatie en dit kon ontaarden in overlast en drankgelagen. De ijzerkoekenbaksters kwamen in opstand tegen een verbod hierop en trokken, zwaaiend met hun wafelijzers, en vergezeld van een menigte, naar het stadhuis. De

traditie bleef zo in stand.

Aankankelijk vierde men in bepaalde streken het begin van het nieuwe jaar met Pasen, maar sinds 1582 gebeurt dit overal op 1 januari, volgens de Gregoriaanse kalender.

Er zijn vele familierecepten voor wafels in omloop. Vaak hoor je vragen: "maoëk-der geknoeëje of geklopede waffe?". Dit heeft dan betrekking op het soort deeg (of beslag) dat wordt gemaakt.

Woensdag 29 december. Zeer zacht weer (11 à 12°C). Vogels zingen en in de tuinvijver is er een Groen kikkertje wakker. In de veeroosters in de Beemden zijn het er meerdere.

Donderdag 30 december. Een harde Zuidwestenwind voert warme lucht aan. Men zegt vanaf de Canarische Eilanden. Diverse weerstations in Nederland en België melden recordhoge temperaturen (tot boven de 15°C). Op de kiezelstenen van de oevers van de Bronvijver zijn wel 5 Groene kikkers te zien.

Vrijdag 31 december. Nog steeds boven de 15°C in het Maasdal. Ook zijn er stevige opklaringen. Grote Groene kikker op steen Bronvijver. De jaarwisseling rond middernacht verloopt zacht, zonder jas buiten staan is niet echt koud.

Zaterdag 1 januari 2022. Weer een recorddag (zonnig en 16°C in het Maasdal). Sommige mensen niezen al vanwege de bloei van de Hazelaar en Els (hooikoorts).

Wel 7 grote kikkers op de oever van de Bronvijver. Mogelijk Meerkikkers. Op het Ursulinengebouw zonnen een Atalanta en een Dagpauwoog tegelijk. Het was al wel eerder bekend, dat het mogelijk zou zijn om door de jaren heen op iedere dag van het jaar een actieve Atalanta te zien. Het blijft al met al een unieke ervaring, op deze dag.

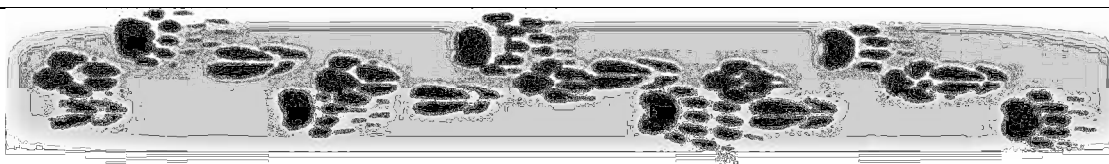
Op de Maasveld-akker bij Oost: Grote Canadese ganzen, Grauwe ganzen en Kolganzen. Verder een grote groep Witte kwikstaarten. Daarnaast in het gedeelte naast Kasteel Oost: Grote bonte specht, Boomkruiper, Boomklever, Sijsjes, Staartmezen en Koperwieken.

Zondag 2 januari. Nog een zeer zachte dag, maar niet zo mooi als 1 januari. In de avond buien met windvlagen.

Maandag 3 januari. In de nademiddag trekt een zware bui over Eijsden. De grote regendruppels doen eerder aan het warme seizoen denken dan aan de winter. Ook in de avond is er veel regen.

Woensdag 5 januari. Na het zachte weer waait er nu een steenkoude wind uit het Zuidwesten. Er is zelfs alweer vorst op de auto's. De Maas wast en stroomt hard vanwege de vele regen.

Maandag 10 januari. Stevige nachtvorst. De verhoogde stand van de Maas heeft tot gevolg dat het water van het Grindgat ("t Loeëk") nabij Oost weer tot op het gras van de Beemden staat. De kleine poel met de Wilgenbomen erlangs (de 5e poel vanaf Eijsden) staat even weer met het Grindgat in verbin-

ding.

Dinsdag 11 januari. Alweer stevige nachtvorst. Vooral is dit te merken in de koudeput langs het Savelsbos, bij de Bosrand.

De zon lokt geen Atalanta's naar het Ursulinengebouw, daarvoor is het overdag te koud. Wel roffelen Grote bonte spechten in het park. Ook laat een Groene specht zich horen.

Donderdag 13 januari. Zeer zonnige dag bij 8°C. De Maas is flink gezakt. Een visser schept met een emmer zijn metalen sloepje leeg, dat water had gemaakt. "De ramme ligke nog debinne". De roeispanten lagen er nog in, goed vastgemaakt dus. Ook zwemt er een "Rötske" (Voorntje) in het bootje.

Aan de Voerstraat bloeien er 6 bloemen van het Gewoon speenkruid en een Paardenbloem. Aan de H. Smeetsstraat foerageert een geelbonte Snor zweefvlieg op de rose-witte bloemen van een Viburnum tinus. Als het geen winter zou zijn, zou je aan de lente willen denken!

© Jacques Filers, 2022

Vrijdag 14 januari. Nog een onbewolkte dag. Foeragerende Blinde bijen (een soort grote zweefvliegen) op de Viburnum tinus.

Zaterdag 15 januari. Mistig, waterkoud. Vanaf de Batmuur zijn grazende Ganzen te zien en te horen. Wel 33 Parkganzen in de kleuren wit en getekend grijsbruin. Ook 2 Grote Canadese ganzen zijn erbij. De gans is het symbool van Visé. Volgens de overlevering werd Visé in mei 1376 belegerd door de troepen van de Luikse prinsbisschop Jan van Arkel. Een ganzenhoedster bemachtigde het vaandel van de belegeraars (een belangrijk symbolisch gebaar) en daardoor werd de stad behoed voor verwoesting. De gans neemt hierdoor een bijzondere plaats in bij de plaatselijke folklore. Een standbeeld van de hoedster met ganzen staat bij de kerk van St. Martin en St. Hadelin. Een bekend gerecht is "Oie à l'instar" ("de Visé"). Gans op de wijze van Visé betekent dit.

Er is zelfs in 1987 een broederschap opgericht voor het behoud van het gerecht: "Confrérie de la Délicieuse Oie du Gay Savoir en Bien Mangier de Visé". Het gerecht wordt met name ook graag geconsumeerd tijdens de schuttersfeesten met St. Maarten.

Zondag 16 januari. Op de Bukel beginnen de Winterakonieten te bloeien. Dit weekeinde zie ik rond Sint Geertruid tweemaal een Buizerd vlakbij in de berm een prooi pakken, een muis of zo.

Maandag 17 januari. Ondanks het grijze en koude weer fluiten de Koolmezen in de middag het hoogste lied.

Woensdag 19 januari. Op de Vogelzang zijn er blijkbaar in het najaar vlinders

ter overwintering de duivenzolder binnen gevlogen. Ik vind enkele Dagpauwen, niet meer in leven zijnde. Verrassend: er overwintert ook een Kleine vos, vroeger was dat heel gewoon.

De "doevesjlaoëg", waar eertijds postduiven ("rejsdoeve") met kleurpatroonaanduidingen als "blauwe", "maitie" of "sjuelver(e)" huisden, wordt hopelijk in de toekomst weer meer door de Kleine vos gebruikt, als deze soort zich herstelt.

Maandag 24 januari. Zonnige dag, wel fris. Blinde bijen foerageren op *Viburnum tinus*. Het lijkt of er weer meer Grote zilvereigers hier zijn vanwege het ontbreken van koud winterweer.

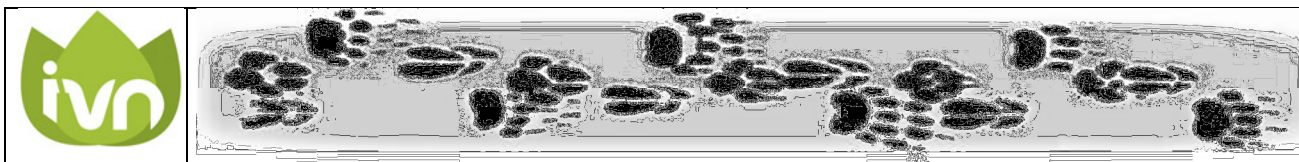
Woensdag 26 januari. Grijsdag. Veel vogels aan de Maas. Op de relingen van de veerstoep aan de overzijde zitten veel Kokmeeuwen. Deze zien er in de winter anders uit dan in de zomer (dan hebben ze een bruine kop, nu slechts enkele donkere vlekken). In de winter zien we hier veel Kokmeeuwen uit het Oostzee-gebied.

Vrijdag 28 januari. Bij het schoonmaken van de vensterbanken aan de buitengevels vind ik bekende beestjes onder de bloembakken. Pissebedden, in het dialect ook bekend als "Wil' vérreke", "Vérkesbiesjte" of "Kaldervérkskes". "Ruwe pissebed" geeft het waarnemingssysteem als mogelijke soort. En op de andere vensterbank "Zwartkoppissebed". Het is ongelooflijk wat er allemaal over zo'n algemeen diertje te vertellen valt. Wist u dat er in Nederland al 39 soorten landpissebedden zijn waargenomen? De enige waarneming van de soort "Kalkribbel" in ons land is bij het Grindgat, bij de "Waale Wierd" of "L'illa". Op de site "De landpissebedden van Nederland" is een en ander hierover te vinden. Interessant: Landpissebedden hebben zich ontwikkeld uit soorten die oorspronkelijk in de zee leefden. Ook in de Maas vinden we nog waterpissebedden. Til aan de Maaskant maar eens een grote kiezelsteen op, in de zomer. "Luch mar 'ns 'nne Maosklaw op". U zult zeker waterpissebedden aantreffen. Ook hier zijn er weer verschillende soorten te onderscheiden. Een koude winter, zoals de meeste mensen vinden dat deze ook bij ons klimaat hoort, lijkt er ook in het seizoen 2021-2022 niet in te zitten. Aanleiding om weer eens terug in de tijd te gaan. De koster van Breust, Joannes Martinus Wolfs (zoon van Winand Wolfs) schrijft in zijn aantekenboekje over de winter van 1776:

"In het jaer ons Heere een duysent sevenhondert 76 heeft het soo sterck gevoren dat de Maese is toe geweest, sodanig dat men daer dagelijks over passeerden". Zie hiervoor *Uit Eijdsens Verleden*, nummer 3.

Op de site van het Belgische KMI vinden we bij waarnemingen uit de 16e-18e eeuw (Ancien Regime) over deze winter van 1775-1776:

Temperatuurwaarnemingen in Brussel op 28 januari 1776: -21.1°C en -21.25°C (door Chevalier en Baron de Poederlé). In Namen werd -18.1°C waargenomen en schreef men: "Gelée forte, qui ferma tellement la Meuse (à

Namur), qu'on la traversa pendant plusieurs jours sur la glace". Men kon daar dus ook op meerdere dagen de rivier oversteken over het ijs.

Jan Buisman (auteur van "Duizend jaar weer ...") vermeldt dat Martinus Houttuyn op 28 januari 1776 om 3 uur, -20°C optekende in de Amsterdamse Hortus ("ongehoord, het zakt buiten alle tekens").

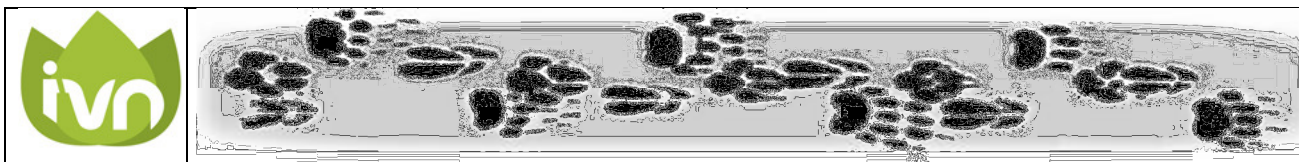
Men vond deze strenge winter dus bijzonder genoeg om erover te schrijven, maar bekend is wel dat strenge winters in de Kleine IJstijd veel vaker voorkwamen dan in onze tijd.

Zondag 30 januari. Langs de Kloppenbergweg en Catharinastraat bloeien er al Narcissen, Sneeuwkllokjes en Krokussen in de zon. Tijdens een wandeling rond Bergenhuizen zien we bloeiende Witte en Paarse dovenetel, Klein kruiskruid, Grote ereprijs en zelfs vele half verwilderde Tuinviooltjes (nabij een oude woning). In Banholt Grote glansslakken onder de stenen in de tuin. De Grote glansslak is een kleine huisjesslak.

Woensdag 2 februari. Maria Lichtmis. De Kerststal blijft in Rome op het Sint Pietersplein tot aan deze datum staan en op sommige plekken in onze contereien zie je dit ook wel. Wat betreft de natuurwaarnemingen is het op deze dag een verrassing dat er al een Groene kikker actief is bij de tuinvijver. Steeds opnieuw springt hij bij benadering in het water, steeds opnieuw klimt hij weer op de rand. En dat bij bewolkt weer. Ook is er weer kikkergeplons in een veerooster in de Beemden. Je vraagt je af in welke fase van de winter we zitten.

Donderdag 3 februari. Er heeft zich spontaan een plantje gevestigd op de Vogelzang. De (eetbare) Bosveldkers.

Zaterdag 5 februari. Goed weer om nog eens de fiets te nemen. Wel een harde, koude wind. Tijdens een rondje in de regio passeer ik diverse dorpen, gehuchten en buurtschappen. Welke van de plaatsen is nu een stad, een dorp, een gehucht of een buurtschap? Daar kan men een hele studie van maken en een éénduidige typologie is vrijwel niet te geven. Eén van de criteria om het verschil tussen een dorp en een gehucht aan te geven was altijd of de plaats een eigen kerk bezat of niet. Een dorp had dan een eigen kerk, een gehucht niet. "Kerkdorp" is hierbij een duidelijk begrip. Interessant zijn ook de piepkleine plekken van meer dan 1 huis, met een eigen naam. Men zou ze "buurtschap" kunnen noemen, al wordt die term ook voor veel grotere buurten gebruikt. Misschien weet er iemand een betere naam voor. Bij Caestert-Eijsden kennen we "(Aon) de Sjaans", voor het gebiedje van de Muggehof, ongetwijfeld genoemd naar de nabije Elvenschans oftewel Navagne. De hoeve die er staat op het terrein van het oude fort valt buiten de huidige landsgrens en is verbouwd tot appartementen. Ze behoort nu bij de gemeente Voeren (Moelingen). Wat te denken ook van "(Aon) Hakkeknoep", de 2 huizen aan de Sint Geertruiderweg bij het Savelsbos. (Aan) Hakkeknoep is een historische naam. Deze kan te maken hebben met het hakhoutbos ter plekke

en met de bult in het landschap. Dat is voer voor de etymologen. De plek was vroeger ook bekend als "Oengder de Hét". Wèlke heide (woeste grond) er hiermee bedoeld werd is niet meteen bekend, meer van de omringende stukken land (ook in het huidige bos) werden met "heide" aangeduid. Tussen Mesch en Moerslag/Libeeek vinden we nog de bebouwing op de "Misjerhéj". De Mescherheide is eveneens een historische naam en er is sprake van slechts een gering aantal boerderijen/woningen. Interessant hoe zulke kleine plekjes toch iets van een eigen identiteit kunnen hebben, door hun ligging buiten de grotere dorpen en gehuchten.

Zondag 6 februari. Veel wind en regen. In de avond is er zelfs stortregen met plaatselijk tientallen millimeters neerslag en onweer. In Banholt is er daarbij een stevige hagelbui. De Geul en de Berwijn stijgen weer fors tot winterhoogwater.

Maandag 7 februari. Banholt is in de ochtend wat wit van de sneeuw. Op de radio zijn er berichten over een snel gestegen Geul. Dat komt uiteraard vaker voor, maar sinds vorig jaar is dit natuurlijk een gewild onderwerp voor de berichtenmakers.

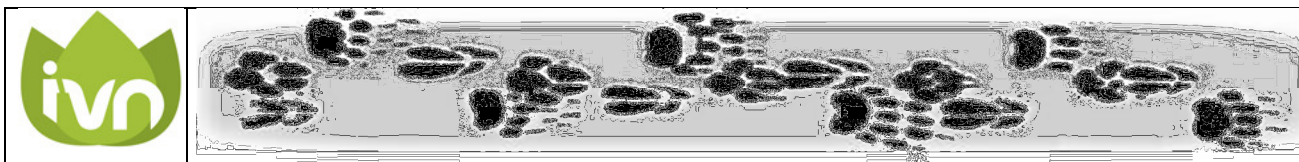
Jean en ondergetekende zien 2 maal een vlinder in Oud-Eijsden, 1 zekere Dagpauwoog.

Woensdag 9 februari. Op de oevers van de Bron in Breust bloeit het gele Klein hoefblad. Een fietstocht naar het Gouvernement levert het volgende op: allereerst de volop bloeiende Narcissen bij Oost, vervolgens een IJsvogel boven de heldere beek die wordt gevormd door de Zeep en de Zuiveringssloot Gronsveld (ze komen samen "Aon Köbbes"). Op deze plek worden wel vaker IJsvogels boven het stromende water gezien. Op de terugweg 8 Koniks in de Eijsder Beemden. In de Eijsder Weiden bij de Trichterweg foerageren minstens 11 Grote zilverreigers en 1 Blauwe reiger. Op de "Pannesjlaeger" aan de Groenstraat wel 12 Grote zilverreigers.

Donderdag 10 februari. Een vlucht grote vogels in V-formatie boven de Knuuvelkes. Het postuur van de vogels is dat van Grote zilverreigers. Inderdaad vliegen Grote zilverreigers in V-vorm.

Vrijdag 11 februari. John Wiersma filmt midden op de dag een IJsvogel bij zijn tuinvijver. De IJsvogel gebruikt de kop van een kunststoffen Reiger als uitkijkpost. Een echte reiger zal een tuinvijver met grotere vissen snel leegvissen, maar een IJsvogel zal dat niet doen en is een bezienswaardigheid in de tuin.

Zaterdag 12 februari. Het heeft 5°C gevoren aan de grond. De amfibieënpoel in de Beemden bij Oost is bedekt met een laagje ijs. Ondanks de zon is er toch sprake van een koude wind. Bloeiende Krokussen zijn er volop en een roze Viburnum aan de Conference lijkt wel wat op een Japanse Kers. Honingbij en Zevenstippelig lieveheersbeestje laten zich al zien. Tijdens een gesprekje over verjaardagsvlaai gaat het over de soorten die er allemaal zijn.

Wie kent nog de "Rabarervlaoj" (vroeger thuis heel gewoon) of de "Wortele-vlaoj" (uit Wyck)? Of de "Toertepom" (dat is een appelvlaai met deksel: "towsjlaoëg"), of de "Linzevlaoj" (waarschijnlijk afgeleid van de "Linzertorte" uit Oostenrijk, en bij ons in de regio gesneden in vierkante stukken). Niet te vergeten natuurlijk de "Kroesele" en "Prowmesjpijsvlaoje" (kruisbessen en zwarte pruimen).

Maandag 14 februari. Medewerkers van de Vlinderstichting komen, samen met vrijwilligers, naar vlindereitjes van de Sleedoorndpage zoeken. Met 4 mensen vinden we er op de Sint Pietersberg 99 stuks. Dat is een zeer goed resultaat, in tegenstelling tot de 11 van vorig jaar. In 4 dagen tijd worden er in Zuid-Limburg wel 417 eitjes gevonden op de Sleedoorndstruiken. Een zeer kort bezoekje aan Lanaye levert ook daar meteen een eitje op, zodat ook daar voortplanting is aangetoond. Al met al dus een goed jaar voor de Sleedoorndpage.

Leuk om te zien zijn ook de Pimpelmezen en bloeiende Gele kornoelje. Tussen de ENCI-wei en het Poppelmondedal wordt de hoge begroeiing door de beheerder verwijderd om een verbindingszone te maken voor allerlei kleine dieren, waaronder ook bijzondere insecten. Ook hoopt men er meer typische kalkplanten terug te krijgen.

Aan de Schans bij Navagne foerageren wel 39 Knobbelzwanen op het fris-groene gras.

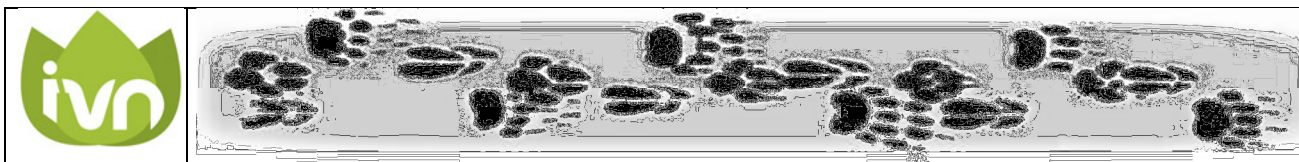
In de avond is er een documentaire over carnaval op tv. Men heeft het in Maastricht ook nu nog altijd over "cramignon vanaof de Vriethof". Op film-beelden uit 1924 zien we inderdaad "mömkes" bezig met de slingerdans.

In de berichtgeving gaat het veel over wat er met deze carnaval wel en niet is toegestaan. Moet carnaval als een evenement worden beschouwd? Tegenwoordig worden namelijk veel activiteiten georganiseerd. Oorspronkelijk is carnaval natuurlijk een ongeorganiseerd feest.

Hoe zat het heel vroeger? Voordat in het begin van de 19e eeuw de carnavalsverenigingen ontstonden, werd er ook al "Vastenavond" gevierd. De resten van de wintervoorraden werden opgemaakt voordat de vasten begon. Op het platteland ging men bij elkaar langs op boerderijen, waar volop koeken werden gebakken. We kunnen hierbij denken aan pannenkoeken en wafels. In Noord-Holland kende men het spreekwoord: "hij heeft het zo druk als de pan met vastenavond".

Op het schilderij: "Vastenavond" (ook wel "De wafelbakster" genoemd), van Pieter van der Heijden (1567), zien we een vrouw met wafelijzers in de weer. Ook de herbergen zullen in die tijd wel goed bezocht zijn door groepen vastenavondvierders. De gebruikelijke aanduiding in Eijsden is ook nu nog wel: "Mit de Vasjtенаovend, ...".

Een oude carnavalshit in Eijsden uit begin jaren '60 luidt: "Vastenaovend in Eesde" (H. Paquay en de Blauwe Biet). Zeer authentiek, al zouden we nu

"Vasjtенаovend ien Eésjde" moeten schrijven.

Dinsdag 15 februari. Peter De Bie ziet een Atalanta in de tuin op Sneeuwklonjes.

Woensdag 16 februari. Harde wind, 13°C. Is dit de moderne winter in Nederland? De Eijsder Beemden zijn kletsnat en de poelen bevatten allemaal water. De Groene specht laat zich overal luidruchtig horen.

Donderdag 17 februari. De storm "Dudley" trekt over Nederland.

In de middag is er zon en is het goed toeven in de kom van de Waardhoff, bij de "Alpenweide". De lichtblauwe Grote ereprijs bloeit er.

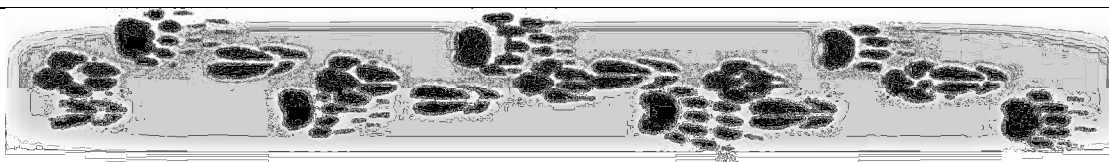
Vrijdag 18 februari. Een nog zwaardere storm trekt over het land: "Eunice". In het Noorden zijn er windstoten met orkaankracht (tot 145km per uur), vallen er slachtoffers te betreuren en is er grote schade. In Zuid-Limburg is de wind minder sterk, maar toch nog indrukwekkend. Vooral aan de Voer en bij het Kasteel raken veel bomen ontworteld of zwaar beschadigd. Ook de "Diekke Bóóm", de grote Canadese Populier aan de Maas, legt het loodje. In Eijsden waaien dakpannen en boeiboorden van enkele daken en komen er veel takken op de weg.

Zaterdag 19 februari. Nog eens terug naar het Kasteel. Naast de boomschade zijn in het bos een Europese rode eekhoorn en een Groene specht te zien.

Zondag 20 februari. Na de mis ouderwets dorpstafereel in het café op de Vroenhof. Een kaarttafel in het café en haonekrieje in het "zäölke". Tegen middernacht trekt tijdens de storm "Franklin" een zware bui met windstoten en hagel over Eijsden en Banholt. Bij Cuijk aan de Maas meet een meteoroloog en "stormjager" zelfs een windstoot van 131km/u tijdens een "downburst" (valwind in een bui). Dat is veel hoger dan de officiële meetstations registreren, maar plaatselijke uitschieters zijn heel goed mogelijk. De stormen worden veroorzaakt door een sterke straalstroom op 10km hoogte. Volgens het KNMI is er bij deze weersituatie geen directe relatie met de klimaatverandering. Drie stormen in een week, is dat al eens voorgekomen? Ja, in 1928 was er ook een "Drielingstorm". Tweelingstormen zijn iets minder zeldzaam en kwamen bijvoorbeeld voor in 1954 en 1999. De duur van de stormachtige periode in 2022 was wel uniek. Althans, minstens sinds dat men met de moderne metingen begon. Dat is nog niet zo heel lang geleden, het was in 1906.

Woensdag 23 februari. Eindelijk rustig weer, na de regen van gisteravond. Zonnig en overal Krokussen. Kleine vos zont op tuinmuurtje bij Het Stenen Muurtje. De Kleine vos op zolder heeft zijn overwinteringsplek verlaten en er

fladderen 2 Dagpauwogen voor de raampjes. Op het Ursulinengebouw een Atalanta, in de Kennedylaan een foeragerende Dagpauwoog op paarse Krokus. Deze dag wel 7 actieve vlinders gezien. Ook actief: Groene kikker in de tuinvijver.

In Breust een rups van de Kleine beer.

Donderdag 24 februari. Het onvoorstelbare wordt een feit: weer een oorlog in Europa! We hopen allen op een spoedig einde hiervan!

Bij ons is het wisselend weer, met een mooie opklaring overdag. Fietzers en wandelaars worden echter overvallen door een felle winterse bui met rukwinden en natte sneeuw. Voorafgaand daaraan wel een Rode eekhoorn aan de Graaf de Geloeslaan gezien.

Vrijdag 25 februari. Koud, af en toe zon, donkere luchten en onweersgerommel. Veelstippig Aziatisch lieveheersbeestje aan de Hutweg. In Margraten viel er een dikke laag hagel, waarvan de resten in luwe hoekjes nog zeer lang bleven liggen.

Na 2 jaar Corona zijn velen blij weer (een beetje) de carnaval te kunnen oppakken. In Maastricht is het traditioneel druk op straat.

Zaterdag 26 februari. Koningin Aardhommel in voortuin Plan-Noord, Grauwe schildwants op tuinmuur in Oude Kom.

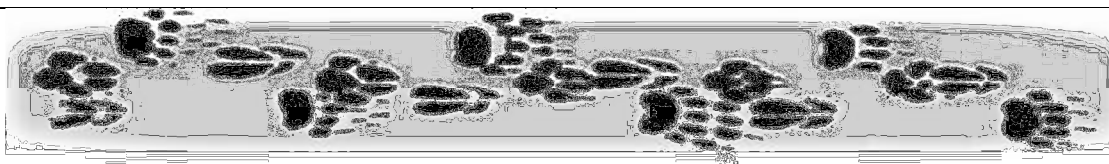
Zondag 27 februari. Wel 100 foeragerende Honingbijen op bloeiende Winterheide in tuin Banholt.

Maandag 28 februari. Alweer wordt er een zeer zachte weerkundige winter afgesloten. Tijdens de zeer zonnige Carnavalsoptocht in Banholt passeren diverse Dagpauwogen de straat.

Dinsdag 1 maart. Witte Hermelijn in de Eijsder Beemden nabij de Oude Kom. De witte wintervacht van dit dier is bij ons (nog) niet aantoonbaar aan het veranderen. Het is afwachten of de sneeuwarme winters van nu effect gaan hebben op de winterkleur van dit dier. Evolutie kan zeer snel gaan, maar normaal gesproken duurt het zeer vele generaties. Omdat er sprake is van een populatie over het gehele Noordelijk Halfrond is het voorspellen hiervan ook minder eenvoudig dan het misschien lijkt.

Woensdag 2 maart. Gehakelde aurelia en Citroentje bij Lanaye, Maarts violtje bij het Tiende Vrij.

Donderdag 3 maart. Vele Gehakelde aurelia's langs de struweelrand in de Eijsder Beemden. Altijd een goede plek voor deze soort. Wat zijn toch die bomen/struiken, achter Hakkeknoep aan de Scheelbergsweg, die nu al zo volop bloeien met witte bloemen? Als je eronder staat hoor je de Honingbijen zoemen. Ook trekt de bloei vlinders aan. Sleedoorn, denk ik. Ook het waarnemingensysteem geeft met 98% zekerheid "Sleedoorn" aan, aan de hand van mijn foto. Later wordt dit gecorrigeerd tot "Kerspruim". In het Soortenregister staat dat deze sinds 1594 bekend is in Nederland. Weer wat geleerd.

© Jacques Piters, 2022

Vrijdag 4 maart. De koude vorstnachten en zonnige dagen duren voort. Wezel ("Wesselke") in achtertuin Banholt.

Zaterdag 5 maart. In Moelingen is goed te zien, dat er begroeiing langs de Berwijn is weggehaald. Dit is een voorbereiding op de verbreding van het riviertje. We hopen voor de inwoners dat er een afdoende oplossing voor de wateroverlast wordt gevonden.

Jacques Piters

Waarnemingen digitaal melden

Heb je je wel eens afgevraagd waarom er voor sommige waarnemingen een "@" staat in plaats van een "."? De waarnemingen met een "@" worden via mail gemeld bij de redactie. Op de homepage van de IVN-website staat een knop waarmee snel en nauwkeurig waarnemingen gemeld kunnen worden bij de redactie. Ik zou zeggen: heeft u wat bijzonders gezien, gebruik dan die functie (<https://www.ivn.nl/afdeling/eijsden/waarnemingen>).

PDB

CURSUS STADSNATUUR, LESPAKKET LANDSCHAP

Geologie en Landschap zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. De geologische geschiedenis van Zuid-Limburg is af te lezen aan het terrassenlandschap. Dit lespakket borduurt verder op de geologische geschiedenis en nu wordt ingegaan op de vorming van het landschap zoals we dit nu kennen. In de theorieles wordt uitgelegd hoe het landschap gevormd is en waaraan dit te herkennen is. In de buitenles wordt dit landschap opgespoord.

De les datums zijn:

- dinsdagavond 22 maart theorieles van 20.00u tot ongeveer 22.15u in de Natuurtuinen Jekerdal, Drabbelstraat en
- zaterdagmorgen 26 maart buitenles van 09.30u tot 12.30u, locatie wordt nog bekend gemaakt.

Kosten voor dit lespakket: IVN-leden € 7,50; niet-IVN leden € 10,00.

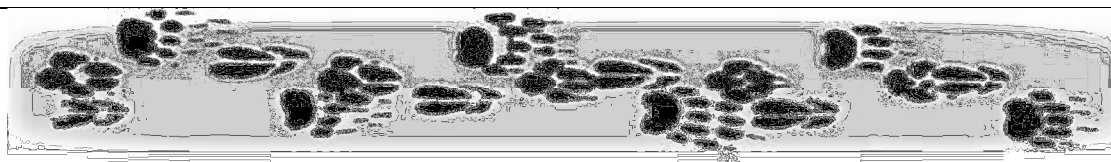
N.B. Dit lespakket kan los van het lespakket Geologie gevolgd worden.

Je kunt je voor dit lespakket aanmelden via deze link:

<https://forms.gle/u5Lnu2rZFhBHbUBx5>

Iedere deelnemer dient het registratieformulier in te vullen. Contactpersoon voor dit lespakket is:

Irma Kokx (ipa.kokx@gmail.com)
IVN Maastricht

HET BESTUUR

Voorzitter: Vacature
Penningmeester: Vacature

Secretaris: Jacques Piters
Vogelzang 15
6245 BS Eijsden
✉ jacques_piters@hotmail.com
tel. 06 445 91 557

Lid: Harry Fekkers
Sint Jozefstraat 31
6245 LK Oost-Maarland

Vicevoorzitter Maarten v.d. Sande
Jekerstraat 7-A02
6211 NR Maastricht
✉ vdsandebraken@ziggo.nl
tel. 043 409 48 61

Lid Peter De Bie
Beezepool 48
6245 JK Eijsden
✉ de.wissel.ivn-eijsden@home.nl
tel. 043 409 46 77

Verenigingslokaal: "De Dassenburcht"
Kampweg 45
6247 AR Gronsveld

Werkgroepcoördinatoren/Contactpersonen:

Daslicht	Jean Creuwels	043 361 61 95
Lezingen	Bestuur	06 445 91 557
Vogels	Philippe Meijer	043 457 23 70
Wandelingen	vacature	
Korte wandelingen	An van Santen	043 409 46 72
Flora groep	Tineke de Jong	043 352 11 09
Gebouw	vacature	
Redactie Mededelingenblad	Peter De Bie	043 409 46 77

Kosten Lidmaatschap € 11,50 per persoon per jaar

Betalingen t.n.v. IVN-Eijsden:

Giro rekening: NL05 INGB 0000 927056 Onder vermelding van reden betaling.

Website: www.ivn.nl/afdeling/eijsden

Disclaimer:

De redactie wijst er nadrukkelijk op dat zij niet aansprakelijk is voor inhoud of strekking van niet-redactionele bijdragen. Met toezending van een artikel draagt de auteur uitdrukkelijk de rechten over aan de redactie. Indien nodig kan door redigeren de toegezonden bijdrage –bij voorkeur i.o.m. de auteur- worden aangepast c.q. ingekort. De redactie behoudt zich uitdrukkelijk het recht voor om artikelen zonder opgaaf van redenen te weigeren.

Verschijningsdata en sluitingstermijn:

Verschijningsdata zijn:

half maart, half juni, half sept. en half dec.

De inzendtermijn voor kopij sluit op resp.

5 maart, 5 juni, 5 september en 5 december.

Kopij bij voorkeur aanleveren per e-mail:

de.wissel.ivn-eijsden@home.nl.